

3. בשר וחלב - האיסור מחכמים (סימן פז סעיפים ג,ד,ו-ח)

א. חיה ועוף

חולין קיג,א – משנה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה - אסור לבשל ואסור בהנאה... **ר"ע אומר:** חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. **רבי יוסי הגלילי אומר:** נאמר 'לא תאכלו כל נבלה', ונאמר 'לא תבשל גדי בחלב אמו', את שאסור משום נבלה - אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה, יכול יהא אסור לבשל בחלב - ת"ל: בחלב אמו - יצא עוף שאין לו חלב אם. **גמרא קטז,א.** מאי איכא בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא (הרי שניהם מודים שעוף לא אסור מהתורה)! **איכא בינייהו חיה,** רבי יוסי הגלילי סבר: חיה דאורייתא, ור' עקיבא סבר: חיה דרבנן; **איבעית אימא:** (גם) **עוף איכא בינייהו,** ר' עקיבא סבר: חיה ועוף אינן מן התורה - הא מדרבנן אסירי, ור' יוסי הגלילי סבר: עוף אפילו מדרבנן נמי לא אסיר; **תניא נמי הכי...** במקומו של רבי יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב. לוי איקלע לבי יוסף רישבא, אייתו לקמיה רישא דטיוסא בחלבא, ולא אמר להו ולא מידי, כי אתא לקמיה דרבי, אמר ליה: **אמאי לא תשמתניהו?** אמר ליה: אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוא, ואמינא, דרש להו כרבי יוסי הגלילי דאמר יצא עוף שאין לו חלב אם (דייק מכאן הרשב"א – **וליתא לדר' יוסי הגלילי...** דר' אמר ליה אמאי לא תשמתניהו).

חולין קג,ב – משנה. כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים... הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים. **גמרא.** **הא עוף - אסור מדאורייתא** (קס"ד - האי איסור דמתניתין מדאורייתא קאמר), כמאן - דלא כרבי עקיבא, דאי רבי עקיבא, האמר: חיה ועוף אינו מן התורה; **אימא סיפא:** **הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים,** הא עוף - אסור, **אתא לרבי עקיבא,** דאמר כל מילי דמימליך עליה שליח בר מיניה (בן מינו) הוא, דתניא: הנודר מן הירק - מותר בדלועין, ור"ע אוסר, אמרו לו לר"ע: והלא אומר אדם לשלוחו קח לנו ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין! אמר להן: כן הדבר, כלום אומר לא מצאתי אלא קטנית? אלא - שדלועין בכלל ירק, ואין קטנית בכלל ירק, רישא רבנן וסיפא ר"ע! **אמר רב יוסף:** רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי, בנדרים סבר לה כר"ע, בבשר בחלב - סבר לה כרבנן. **רב אשי אמר:** כולה ר"ע היא, והכי קאמר: כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים - שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

תוס' 'בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה' – הוא הדין בשר עוף לרבנן דאסור מן התורה דדוקא ר"ע הוא דאמר חיה ועוף אינם מן התורה, ונפקא לן מדדריש לקמן את שאסור משום נבלה אסור לבשלו בחלב. **ובתוס' חולין קד,ב כתב – העולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל ואפילו אחר עוף ואע"ג דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן דמשמע עוף תחלה, דילמא משום דסבר בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא קיימא לן הכי. וכתב הגש"ד (סימן עו) – קשה להקל בבשר עוף נגד דעת התוספות** אף על גב דרבים פליגי עלייהו. **וכ"פ או"ה מ,ו, וכ"פ ב"ח ויש"ש (ק,ה)** שבשר חיה ועוף אסורים מהתורה.¹

¹ כתב הש"ך ס"ק ד – אף מהרא"י לא קאמר אלא שקשה להקל נגד התוס' שלא לאכול גבינה אחר בשר עוף מיד אבל מודה לדינא דבשר עוף בחלב דרבנן שהרי כתב בהגהת ש"ד ס"ו ס"ט דביצים גמורים מותר לאכלן בחלב משום דבשר עוף בחלב דרבנן הקילו... ואף שהתוס' תלו דין אכילת גבינה אחר בשר עוף בזה דבשר עוף בחלב דאורייתא או דרבנן מ"מ אין זה מוכרח כמ"ש שם וגם מדברי התוס' עצמן שם משמע שאין מוכרח לומר כן אלא שבאו ליישב מנהג העולם ע"ש ובאמת י"ל דרך אחרת דאף למאי דקי"ל בשר עוף בחלב דרבנן אסור לאכול גבינה מיד

אך הרא"ש (חנא) כתב – ומה שהביא רב אלפס דר"ע ולא הביא דרבי יוסי הגלילי משום שפוסק הלכה כרבי עקיבא. ואי ס"ל דרבנן פליגי עליה הא קי"ל [עירובין מו ב] הלכה כר"ע מחבירו דווקא ולא כנגד רבים אלא ודאי סבירא ליה דלא פליגי אלא ת"ק אמר שנוהג בבהמה טהורה דוקא ולא בטמאה ור"ע מפרש מהיכן נתמעטו חיה ועוף ובהמה טמאה. וכ"פ רשב"א², רמב"ם (מאכ"א ט, ד)³, טור, שו"ע (פז, ג) וש"ך⁴.

ב. איסור הנאה ובישול בדברים האסורים מדרבנן

(1) מקורות הדין

1. חולין קג,ב – משנה. כל הבשר אסור לבשל בחלב – חוץ מבשר דגים וחגבים... **גמרא.** רב אשי אמר: כולה ר"ע היא, והכי קאמר: כל הבשר אסור לבשל בחלב, מהן מדברי תורה, ומהן מדברי סופרים, חוץ מבשר דגים וחגבים – שאינם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

חולין קיג,א – משנה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה – אסור לבשל ואסור בהנאה בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה – מותר לבשל ומותר בהנאה. **ר"ע אומר:** חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה.

=> מפשט המקורות עולה שגם לדעת ר"ע, שחיה ועוף אסורים מדרבנן – הם אסורים בבישול ובהנאה:

א. במשנה בחולין קג,ב כתוב 'כל הבשר אסור לבשל בחלב'.

ב. במשנה בחולין קיג,א כתוב שבשר וחלב של בהמה טהורה אסור בבישול והנאה ועל זה ר"ע אומר שחיה ועוף אינם מן התורה, משמע שמדרבנן אסורים בבישול והנאה. **אמנם** בבהמה טמאה אין איסור בישול והנאה.

ג. דרכם של חכמים לגזור כעין דאו'.

2. ע"ז לה (נחלקו לגבי טעם איסור גבינות גויים) – שמואל אמר: מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה... רב חסדא אמר: מפני שמעמידין אותה בחומץ. רב נחמן בר יצחק אמר: מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה... בין לרב חסדא, בין לרב נחמן בר יצחק, תתסר בהנאה! קשיא.

=> **דייק או"ז (ד, רפז) – יש להסתפק בשר בחלב שאסרו חכמים כגון ששה בצונן יותר מיום אחד.** או על ידי מליח[ת יום] (נראה שצ"ל 'מליחה') אסרו אותו דוקא באכילה ולא בהנאה או שמא בהנאה נמי אסרו אותו. ולכאורה יש להוכיח מפרק אין

אחריו וכדלקמן ר"ס פ"ט והא דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן מפרשין כמו שמפרש הרמב"ם וסייעתו ומביאו ב"י סי' פ"ט דהיינו באוכל גבינה ואח"כ עוף ועוד יש לחלק בכמה גווני.

² וכתב שאף אם לדעת חכמים עוף אסור מהתורה – הלכה כר"ע. וז"ל (תורת הבית הארוך ג, ד) – ולענין פסק הלכה פסקו הגאונים ז"ל כר' עקיבא דחיה ועוף אין מן התורה. ואי קשיא לך דהא שמואל דהוא אמורא לא דריש כוונתיה אלא מפיק חד לחלב ומתה וחד לרבות את השליל וחד לאפוקי טמאה ואם כן לדידיה חיה ועוף מן התורה. ועוד דהא משמע דתנא קמא לא ממעט אלא טמאה אבל חיה ועוף לא. ועוד דהא לא קיימא לן דאיסור חל על איסור אם כן חלב מתה צריכי קרא ודלא כר' עקיבא. יש לומר דאע"ג דתנא קמא לא ממעט אלא טמאה לא קיימא לן כוונתיה ולא כשמואל דמשמע דאית ליה דעוף מן התורה דהא סוגיין בכולי גמרא דעוף אינו מן התורה.

³ ובהל' ממרים (ב, ט) כתב – מהו זה שהזהירה תורה לא תוסיף עליו... ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל הגדי והוא אסור מן התורה הרי זה מוסיף.

⁴ תפארת למשה – וה"ה איפכא, בשר בהמה טהורה בחלב חיה טהורה אינו אסור מן התורה. הובא בפת"ש ז.

מעמידין... ופרכינן ולרב חסדא ולרב נחמן בר יצחק תתסר בהנאה. קשיא דאילו לשמואל לא קפריך אף על גב דהוי בשר בחלב ש"מ דלא אסרו אותו כי אם באכילה... הילכך המתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כמה דלא אשכחן ראייה לאיסורא.

(2) דעות הפוסקים

רמב"ם מאכ"א טז – בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה ואסור באכילה מדברי סופרים. **וכ"פ טור ושו"ע** פז, ג.

ביאר מגיד משנה – במשנה... 'כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים'... ומפרש רבינו דהאי לבשל לאכול הוא ולישנא דקרא דנקט דאי בבישול בלא אכילה לא נאסרו חיה ועוף אפי' מדבריהם שלא אסרו אותם אלא באכילה בלבד מפני אכילת בשר בהמה המצוי אבל בבשול והנאה לא נאסרו ולא יפו כחם מבשר בהמה טהורה עם חלב טמאה שמותרין בבישול ובהנאה... אלמא לא גזרו בישול והנאה אטו בישול והנאה ואין הגזירה אלא על אכילה בלבד ואף על פי שיש לדחות דשאני התם שיש אחד מהם כבר אסור באכילה ואין לחוש שמא יאכלם אבל בחיה ועוף בחלב שכל אחד בפני עצמו היתר גזרו על הבשול ועל ההנאה שמא יבא לידי איסור אכילה וכשם שגזרו באיסור העלאה על השלחן כמו שיתבאר בפ' זה וכאלה חזא גזירה היא זהו דעת רבינו שלא נאסרו אלא באכילה בלבד.⁵

וכן לגבי עירוב בשר שלא בדרך בישול כתב **שו"ע צא, ט** – אין בשר בחלב נאסר ע"י מליחה או ע"י כבוש אלא באכילה אבל לא בהנאה.⁶ **וכ"כ רמ"א פז, א** – כל בשר בחלב שאינו אסור מהתורה מותר בהנאה. **וכ"פ ט"ז ושו"ך**.

רשב"א חולין קג, ב – כל הבשר אסור לבשל בחלב, לישנא דקרא נקט דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו, ואסור לבשל ואסור לאכול קאמר.

=> מוכח שגם חיה ועוף אסורים בבישול. **וכ"כ ר"ן** (חולין לז, א) **ריטב"א, פסקי ריא"ז, מאירי, נמוקי יוסף ורא"ה** (חולין קג, ב). **וכ"כ ב"ח פז, ב** – ויש לתמוה אמאי דחו פשטא דסוגיא ריש פרק כ"ה דתנן כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים... ודוחק לומר דהאי לבשל לאכול הוא ולישנא דקרא נקט כמו שפירש הרב המגיד דהא קרא בין אכילה בין בישול קאמר אבל אין לפרש דלאכול קאמר ולא בישול וז"ל הרשב"א... כל הבשר אסור לבשל בחלב לישנא דקרא נקט דכתיב לא תבשל גדי ואסור לבשל ואסור לאכול קאמר עכ"ל... ודברי הרמב"ם נמי מכוונים ע"פ דרך זה.⁷ **אמנם** בס"ק א **כתב הב"ח** – דרך מליחה או כבוש אסור מדרבנן באכילה בכל ענין מיהו בהנאה שרי בדרך מליחה או כבוש.

⁵ אולי מקורו של הרמב"ם מהגמרא בע"ז כפי שדייק האור זרוע.

⁶ **עירוב מי הדחה של כלי בשר וכלי חלב ולתת לבהמה: או"ה** – יש מתירין מה"ט (שאין איסור הנאה בב"ח שנכבשו) ליתן לבהמה מי הדחה כלי של בשר וחלב צונן בכלי אחד ואעפ"י ששרוי יחד מע"ל, מאחר שמותר בהנאה, ועוד מאחר שאין בשר וחלב ממש ויש מחמירין לכתחילה והמחמיר שלא לשופכם בכלי יחד תע"ב. **אך מהרי"ו** – אין מערבין מים שהודחו בו קערות של בשר עם מים שהודחו בו קערות של חלב וליתן אותם לפני בהמתו דהוי בשר בחלב ואסור בהנאה. **וכ"כ רמ"א ו, וכתב** – בדיעבד אין לחוש ואף לכתחלה אין בזה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד.

מדר"מ משמע שגם מהרי"ו דיבר בצונן, וא"כ אין כאן אלא חומרא, שהרי מן הדין אין בזה איסור הנאה, ולפי זה דברי הרמ"א בסוף הסעיף 'אין בזה אלא חומרות בעלמא' מוסבים גם על דין זה. **וכ"כ מנחת יעקב** (הובא ברע"א), ונלע"ד פשט דבריו. **אך הש"ך כתב** – היינו כשהדיחם במים רותחים ועירבם כך רותחין, הא לאו הכי אינם אסורים בהנאה. ע"כ. ולפי זה דברי הרמ"א בסוף הסעיף לא מוסבים על דין זה, שהרי מים אלו אסורים מן הדין.

⁷ עיין שם שהאריך לדייק מהרמב"ם שגם הוא מחמיר, אמנם נלע"ד שיש בזה לכאורה דוחק.

יש"ש (חולין ח,ק) – וכתב בא"ז... והמתיר בהנאה אין מוחין בידו... כ"כ המרדכי (ע"ז סימן תתכ"ח), והרמב"ם (המ"א פ"ט ה"ד) כתב להדיא דשרי בהנאה ובבישול, כל אותן שהן דרבנן, ולא נהירא, דלא מצינו שחלקו חכמים בדבריהם כי אם ביין גסר, שאסרו איזה נגיעה בשתייה, ואיזו נגיעה בהנאה, כפי אשר נמנו עליו בתחלה, וקבעו כך איסורא, אבל בשאר איסורא דרבנן אין לחלק, ומשום הכי לא מחלקינן באיסור חמץ בין דאורייתא ודרבנן, ועוד, מאחר דבשאר דוכתין חשבינן שרייה כבישול, וכן מליחה, אלא דגזירת הכתוב הוא דגבי בשר בחלב שרי, משום דדרך בישול אסרה תורה, ואפ"ה אסרו רבנן, ולא חילקו בין בשר בחלב לשאר איסורים, וא"כ חוזר לדוכתא, והוי כאלו נתבשל, ואסור בהנאה.

ג. שאר בע"ח

(1) דגים וחגבים

חולין קג,א – **משנה**. כל הבשר אסור לבשל בחלב - חוץ מבשר דגים וחגבים.

רשב"א – לישנא דקרא נקט דאפיק אכילה בלשון בישול אבל הוא הדין לאכילה, דדגים וחגבים מותר לבשל ולאכול. **וכ"כ רמב"ם, ר"ן, טור ושו"ע** (פז,ג) – דגים וחגבים, אין בהם איסור, אפילו מדרבנן.

רבינו בחיי (שמות כג,יט) – דעת הרופאים בתערובת דג וגבינה שנתבשלו כאחד, שמוליד תכונה רעה וחולי הצרעת. **ב"י** – דגים וחגבים מותר לאכלן בחלב... מ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בספר או"ח קעג (ששם התבאר שאסור לאכול בשר ודג מפני הסכנה). **וכ"פ לבוש חינוך בית יהודה, כנה"ג, פמ"ג ובן איש חי** (ש"ש בהעלותך טו), **וכתב אדני פז** – שלפי זה אפילו בדיעבד אסור.⁸

דרכי משה – ולא ראיתי מימי נזהרין בזה וגם באו"ח אינו אלא שלא לאכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי ולכן נראה שנתערב להרב ב"י בשר בחלב. **וכ"כ ט"ז, ב"ש וש"ך, וכתב חת"ס** – ונאמן עלינו הרמב"ם גדול הרופאים. **וכתב פת"ש** – ונראה לי דהאידנא שכל העולם מבשלים גם עם חלב שרי דכיון דדשו בה רבים. **וכ"כ פוסקים ספרדים: החיד"א** (מחזיק ברכה יו"ד פז,ד) – וכמה מהדוחק יש בזה, **חדא** דהא מילתא חדתא היא דאמרו הרופאים דאיכא סכנה בדגים עם חלב ומהיכן נדע זה והי"ל למרן לבארו. **ותו** דאם כדבריו אמאי לא כתב זה בש"ע... על כן היותר נראה הוא דט"ס נפל כמ"ש הרב ט"ז. **וכ"פ פר"ח** (פז,י) **ושלחן גבוה** יא.

⁸ ונחלקו בדעה זו האם יש להחמיר דווקא בחלב או גם בחמאה וכיו"ב: רבים כתבו שאין להחמיר בדגים וחמאה. כ"כ חנוך בית יהודה ס"א, בית לחם יהודה, פמ"ג ואדני פז. אך יש שהחמירו גם בחמאה. וכ"כ פחד יצחק ורב פעלים ח"ב יו"ד י.

⁹ וכתב הש"ך שגם בפסחים ע"ב, משמע בהדיא דלית ביה אפילו משום סכנה, ששם כתוב – ההיא ביניתא דאיטווא בהדי' בישראל - אסרה רבא מפרזיקיא למיכילה בכותחא. ע"כ. כלומר רק מפני שנצלה עם בשר אסר לאכול עם כותח. וכ"מ מחולין קיא,ב לגבי 'דגים שעלו בקערה'.

אחרוני זמננו:

יחיה דעת ו, מח – יש להמנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה (ובתחילת התשובה כתב שבדיעבד מותר). אבל הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להשאיר במנהגם.

שמש ומגן ח"ד יו"ד יב – ולדעתי זה תלוי באנשים האוכלים, שמי שיש לו דימיון ואינו רוצה לאכול דגים עם חלב או גבינה או כותח, לא תוכל להסיר לו הדימיון וראוי להניחו. אבל מי שישאל על ההלכה, אם מן הדין מותר או לא, תגיד לו בקול רם שמותר. וכ"פ פנה"ל (כשרות לוה) – למעשה מותר כיום לבני כל העדות לאכול דגים עם חלב, כיוון שהרופאים בימינו מסכימים שאין בכך סכנה, וגם אלה שהיו מחמירים בזה בעבר רשאים לאכול דגים עם חלב.

(2) בהמה טמאה

חולין קיג,א – **משנה**. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה – מותר לבשל ומותר בהנאה. **גמרא**. בחלב אמו – ולא בחלב טמאה. **ופירש רש"י** – מותר לבשל ומותר בהנאה – דאין בו משום בשר בחלב כדיליף בגמרא ובאכילה מיהא אסור משום איסור טמאה. **וכ"כ ר"ן** (על הרי"ף חולין מב,ב).

טור – ואינו נוהג אלא בטהורה כגון בשר בהמה טהורה בחלב טהורה אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה... ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה.

ונחלקו בהבנת דברי הטור:

ב"י – ולשון רבינו אינו מכונן... מ"ש אינו אלא מדרבנן לא מצי קאי אלא לחיה ועוף בחלב טהורה, דאילו לבשר טהורה בחלב טמאה... לא אשכחן שיאסורו חכמים באכילה משום בשר בחלב וגם לא היה להם ענין לאסור מדבריהם אחר שכבר הוא אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא או משום חלב טמא וכך ה"ל לכתוב וכו'. ע"כ. ולכן **בשו"ע** תיקן ושינה מנוסח הטור, **ורש"ל** כתב שלאחר 'אבל בשר טהורה... טמאה' יש לגרוס 'לא'. **וכ"כ ט"ז וש"ך** שכך יש להבין בדברי הטור.

ב"ח – ולע"ד דמכונן הוא... ואע"פ שכבר אסור הוא מן התורה, נפק"מ לענין חענ"ל דקיי"ל כרבינו אפרים דלא אמרינן נעשה נבילה אלא בב"ח, א"נ אפילו לר"ת דבכל שאר איסורין נמי אמרינן נעשה נבילה נפק"מ לענין חהר"ל¹⁰, אבל אם לא היה שם איסור בשר בחלב מדרבנן אין לו דין חהר"ל מאחר דאין איסורו מחמת עצמו אלא מחמת שקיבלה טעם איסור.¹¹ **וכ"כ הפרישה, אמנם כתב** – עדיין קשה שלא מצינו זה בשום מקום שבשר או חלב טמאה יש בו איסור בשר בחלב דרבנן. **וכ"כ ט"ז וש"ך**, שמטעם זה יש לדחות את דברי הב"ח, **וכתבו עוד שני טעמים: 1. ט"ז** – עיקר הטעם לרבינו אפרים דמחמיר בב"ח הוא מטעם שכל אחד בפני עצמו מותר רק בתערובת אסורים, משא"כ כאן, וגם לגבי חתיכה ראויה להתכבד הא דהחמיר שם בבשר בחלב הוא מטעם שהחתיכה עצמה נעשית נבילה.¹² **2. ש"ך** – אין טעם כלל שחכמים יאסורו דהא בלאו הכי ליכא למיחש למידי כיון דבלאו הכי אסור משום בשר או חלב טמאה (כפי שכתב הב"ח).

¹⁰ וכתב הש"ך – אף לדידן דקיי"ל חענ"ל בכל האיסורים היה נפקותא בדבר לענין מה שכתב הרמ"א צב,ד, ע"ש. שהחמיר בחנ"נ בבשר וחלב יותר משאר איסורים לגבי חתיכה שמקצתה מחוץ לרוטב.

¹¹ ביאר הש"ך – והבין שהב"י בא לומר דאין נ"מ בדבר אם הוא אסור משום בשר בחלב או לאו כיון שכבר אסור מן התורה ולכך השיב דנ"מ כו' אלא כוונת הב"י כדפירשתי (שאר טעם לחכמים לגזור).

¹² ובנקה"כ דחה טעם זה וכתב – לא קשה מידי דמ"מ משום בשר בחלב כל חד באפי נפשיה שרי.

ד. מהו בשר ומהו חלב

(1) סוגי בשר

חולין קיג,ב – אמר שמואל: גדי - לרבות את החלב, גדי - לרבות את המתה, גדי - לרבות את השליל, גדי - להוציא את הדם, גדי - להוציא את השליא, גדי - להוציא את הטמאה... הא תלתא גדי כתיבי, ואנן שיתא דרשינן! קסבר שמואל: איסור חל על איסור, ואיסור חלב ומתה - מחד קרא נפקי, דם נמי - לאו גדי הוא, ושליא נמי - פירשא בעלמא הוא, פשו להו תרי, חד - לרבות את השליל, וחד - למעוטי בהמה טמאה.¹³

חולין קיד,א – דם שבשלו בחלב - פטור, העצמות והגידים והקרנים והטלפים שבשולן בחלב - פטור.

שו"ע יו"ד פז,ז – המבשל שליל בחלב, חייב. וכן האוכלו. אבל המבשל שליא, או עור¹⁴ וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים, פטור. וכן האוכלם, פטור.¹⁵ **וכתב ש"ך** – הכא נמי איסורא מיהא איכא. **וכ"כ פר"ח** (פז,יב).¹⁶

ו – בישל דם בחלב, פטור, ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב.¹⁷

(2) חלב שחוטה והכשרת עטין הבהמה

חולין קיג,ב – בחלב אמו - ולא בחלב שחוטה (שלא ראויה להיות אם. רש"י).

חולין קט,א – משנה. הכחל (הדד של הבהמה) - קורעו ומוציא את חלבו, לא קרעו - אינו עובר עליו.

שו"ע יו"ד צ,א – הכחל (פי' הדד של הבהמה), אסור מדברי סופרים, שאין בשר שנתבשל בחלב שחוטה אסור מן התורה. לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו, מותר לצלותו ולאכלו. ואם קרעו שתי וערב, וטחו בכותל עד שלא נשארה בו

¹³ קשה, הרי ר' עקיבא למד מהחזרה של גדי שלוש פעמים למעט חיה ועוף. וכן הקשו בחולין קטז,א – רבי עקיבא אומר חיה ועוף וכו'. הני, הא אפקינהו לכדשמואל! קסבר רבי עקיבא איסור חל על איסור, חלב ומתה - לא צריכי קרא (ואתי ממשמעוּתא), שליל - גדי מעליא הוא, אייתרו להו כולו, פרט לחיה ועוף ולבהמה טמאה.

¹⁴ ב"י – עור סובר הרמב"ם שהוא שווה לגידים ועצמות. ע"כ. **פת"ש** פז,טו – כתב הפמ"ג דיש להסתפק לענין עור בחלב, דאינו אלא דרבנן, אפשר באותן שעורותיהן כבשר כגון עור השליל ועור שתחת האליה ועור בית הבושת כמ"ש הרמב"ם פ"ד מהלכות מ"א שמא דינם כבשר גם לענין בב"ח ואסור באכילה ובהנאה.

¹⁵ כי חלקים אלו אינם בכלל גדי, כי גדי בכתוב של בשר בחלב מתייחס לחלק הנאכל של הגדי (ע"פ לבוש פז, ז).

¹⁶ לכאורה קשה הרי למדנו לעיל שהאסור מדרבנן משום בשר בחלב מותר בבישול והנאה, ונלע"ד ליישב שכאן (וכן בסעיפים ז,ח) מדובר בחלב בהמה טהורה ובשר בהמה טהורה בדרך בישול, אלא שמגזרת הכתוב למדו שאינם אסורים מהתורה, ולכן בזה החמירו חכמים יותר ואסרום אף בבישול ולכאורה אף בהנאה. וכ"כ ליישב פרי תאר פז, יד בתירוץ השני (אמנם הוא חלק על הש"ך והפ"ח וסבר שגם כאן אסרו באכילה ולא בבישול).

כתב פר"ח פז,ג כתב – מכל מקום לא מצינו שגזרו בהם איסור הנאה. ורדב"ז נמי כתב בפשיטות בתשובה [ח"ד] בסימן ע"ד שכל שאין שם אלא איסורא דרבנן מותר בהנאה.

¹⁷ **פת"ש** – בבשר. עי' מהר"מ שיף בסוף חולין שכתב בכבד שרצו לטגנו בשומן וטיגנו בחמאה וצידד להקל (בהנאה) דכבד הוי דם וגדי אסרה תורה ולא דם (עוד צידד שם דטיגון לא הוי בישול) ועי' פמ"ג שכתב דע"ז לחוד ודאי אין לסמוך ולהקל מכח גדי ולא דם ומהר"מ שיף לא כתב זה רק לסניף בעלמא.

לחלוחית חלב, מותר לבשלו עם הבשר (אך הרמ"א סבר כרש"י שאסור לבשלו עם בשר מדינא). **ב** – נהגו שלא לבשלו עם בשר כלל. ולבשלו בלא בשר, בטיגון או בפשטיד"א, מצריכין קריעה שתי וערב וטיחה בכותל; ולצלי, קריעה שתי וערב. **רמ"א** – ומה שנהגו לקורעו ולחכתו כמה פעמים שתי וערב על פני כולה, עדיף ומהני יותר מטיחה בכותל. ולצלי, נוהגין לכתחלה לקורעו שתי וערב וטיחה בכותל... ולקדירה בלא בשר, נוהגין בו איסור לכתחלה.¹⁸

(3) חלב בת פקועה. פת"ש יד

רע"א – נסתפקתי בחלב בת פקועה אם מקרי חלב שחוטה (שהרי לא צריכה שחיטה וכאילו נשחטה). כיון דממעטי לה דבחלב אמו ושחוטה אינה ראויה להיות אם וזה לא שייך לבת פקועה (שהרי היא חיה ויכולה ללדת) ונ"ל ראייה מסוגיא דבכורות (דף ו') 'וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי?... מדאסר רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שריא'. ודלמא אצריך לחלב בת פקועה (אולי בה הפסוק ללמד שחלב בת פקועה אסור בבשר, וממילא רק הוא מותר בפנ"ע) אע"כ דמקרי חלב שחוטה (ולא צריך ללמוד מהפסוק) אח"כ מצאתי כן בעזה"י בשער המלך, ועדיין לדינא צ"ע.

נו"ב – זהו דוחק. חדא דלא אשכחן בשום אחד מהפוסקים הראשונים והאחרונים שיזכירו חידוש זה שחלב בת פקועה אין בו איסור בישול בב"ח מן התורה. ועוד שהרי הא דחלב שחוטה אינו אסור דרשינן מבחלב אמו ולא חלב שחוטה ופירש"י דאמו משמע הראויה להיות אם ולא משנשחטה עכ"ל רש"י, והרי בת פקועה ראויה להיות אם. וצריך לומר דסוגיא זו כאן במסכת בכורות אזלא לר"מ דאמר במסכת חולין דף ע"ז ע"א במשנה דהשוחט בהמה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה.¹⁹

(4) מי חלב ונסיובי דחלבא. סעיף ח

חולין קידא, – המבשל במי חלב – פטור... לענין בישול בשר בחלב – מי חלב אינו כחלב.

תוספות 'המבשל במי חלב פטור' – איסורא מיהא איכא, דהא כותח מנסיובי דחלבא (ממי חלב שנשארו לאחר עשיית הגבינה. רש"י בפסחים) עבדי ליה כדאמר בריש אלו עוברין (פסחים מב, א) ואמרינן לעיל (קיא, ב) דאסור לאכול בשר בכותח. **רא"ש** – ואני אומר דנסיובי דחלבא אסור מדאורייתא ומי חלב דפטור היינו שהוציאו ממנו כל האוכל. דאחר שעשו הגבינה מבשלין החלב (את הנסיובי דחלבא) והאוכל צף למעלה ולא נשאר בו אלא מים בעלמא והוא הנקרא מי חלב. **ב"י** – ואפשר דאיסורא דרבנן מיהא איכא לבשל בו (במי חלב) בשר מדקתני פטור ולא קתני מותר. **וכ"פ שו"ע**.

¹⁸ **חלב זכר: חולין קיג, ב** – בחלב אמו – ולא בחלב זכר (של בהמה. כ"מ מהגמרא, ש"ך). **רמב"ם, טור ושו"ע** – המבשל בחלב מתה או בחלב זכר פטור. **נחלקו האם חלב זכר אסור מדרבנן:**

מ"מ – 'בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שחוטה' ובכל אלו נראה סבור רבינו שהוא פטור אבל אסור וכן עיקר, ע"כ. ונראה שכך דעת השו"ע שכתב את לשון הרמב"ם, **וכ"כ הש"ך, וכתב** – כ"מ קצת בש"ס דקאמר 'בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שחוטה', ואם כן כיון דמחד קרא מפי' להו הכי נמי בחלב זכר (שאסור מדרבנן). **או"ה** – חלב של זכר אי נפל לקדירה אפי' בוודאי א"צ לבטלו כלל דאין עליו תורת חלב כלל אפי' מדרבנן דבמילתא דלא שכיחא לא גזרו ולא גרע מחלב אשה אחר שפירש. **הובא בדר"מ, וכ"כ בהג"ה. ש"ך** – מיירי בחלב זכר דאדם דלא גרע מחלב אישה, ולפי זה המחבר והרב בהגה לא פליגי.

¹⁹ בכורות ו, ב – וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי? אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב הא לחודיה שרי ואימא חלב לחודיה – אסור באכילה ומותר בהנאה, בשר בחלב – בהנאה נמי אסור. ע"כ. נלע"ד שאין הוכחה כלל מהגמרא, שהרי הגמרא דחתה את הלימוד מהפסוק מסיבה אחרת, ולא הייתה צריכה לדחות שמא דיבר הפסוק בבת פקועה. ולכן לא צריך להעמיד את הגמרא כפי שהעמיד הג"ב, ובנחלת צבי וחת"ס דחו את ראייתו של רע"א מטעם אחר.

